

В.В. Бондарчук, магістрант
Науковий керівник – д.е.н., проф. І.В. Замула
Житомирський державний технологічний університет

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ВІДХОДАМИ

Система управління відходами – це комплекс заходів зі збору, транспортування, переробки, вторинного використання чи утилізації відходів і контролю за цим процесом. Такий комплекс заходів організовується керівником, фахівцями та професіоналами з охорони навколишнього середовища на підприємстві. В основі системи управління відходами є три найголовніші її складові – облік, контроль та аналіз. Кожна із зазначених складових має певну самостійність і власне призначення.

Бухгалтерський облік, як одна із основних складових системи, призначений для реєстрації фактів утворення відходів із використанням його методів. Варто зазначити, що залежно від того, на якому етапі утворюються відходи, буде залежати і використання того чи іншого методу.

Під час організації обліку відходів важливе місце займає питання оцінювання відходів. Складність полягає в тому, що відходи утворюються паралельно з виробництвом готової продукції та виникненням незавершеного виробництва. При оцінці відходів необхідно керуватися П(С)БО 9 «Запаси», П(С)БО 16 «Витрати», а також враховувати галузь промисловості, в якій функціонує підприємство і специфіку його діяльності. Але при цьому необхідно пам'ятати, що відходи не можуть належати до незавершеного виробництва, оскільки вони містять у собі додаткові витрати на обробку і тому їх вартість буде змінюватися.

Важливе значення відіграє узгодження процесу документування фактів виникнення відходів із особливостями технології та технологічною документацією, що використовується. Тобто, необхідно передбачити розробку окремого облікового документа, який необхідно розробляти із врахуванням специфіки тої чи іншої промисловості. На підставі документів бухгалтерія формувала б інформацію про величину та вартість відходів за їх видами, видами продукції або матеріалами, з яких вони одержані, місцями виникнення та й взагалі про їх рух.

Відсутність бухгалтерської звітності стосовно природоохоронної діяльності, в т.ч. і про відходи, є також одним із найважливіших проблемних питань, що створюють ризики не тільки для власників підприємств, але й для інвесторів, які, вкладаючи кошти у те чи інше виробництво, можуть понести значні втрати у вигляді штрафів або витрат з ліквідації наслідків екологічного забруднення довкілля. При цьому, існуюча екологічна звітність має ряд недоліків, зокрема:

1. У даний час у бухгалтерському обліку не знаходять свого відображення відходи, вони ніби розчиняються в собівартості продукції. Облік ведеться в основному позасистемно. Усі відходи враховуються у загальновиробничих або загальногосподарських витратах.

2. Зростаючий інтерес усіх суб'єктів господарювання до економічно обґрунтованої інформації про діяльність підприємств з відходами вимагає, щоб дана інформація стала доступною для більш широкого кола зацікавлених у ній осіб з метою проведення аналізу. Однак існуюча система звітності не дає такої можливості, тому що її споживачами є статистичне управління, управління екології, міністерства та відомства. Крім цього, вона не підлягає публікації, а отже, інформація, представлена в цій звітності, доступна обмеженому колу осіб.

3. Дані, зазначені у звітах, розрізнені і не пов'язані між собою, що ускладнює проведення аналізу фінансового й екологічного стану підприємства при ухваленні управлінських рішень.

У зв'язку із наведеними проблемами облік у системі управління відходами повинен будуватися таким чином, щоб забезпечити інтеграцію таких трьох рівнів:

1. *Зв'язок проблеми і рішень.* Проблеми і рішення в обліку не повинні розглядатися ізольовано. Охорона навколишнього середовища полягає не тільки у зменшенні викидів відходів, але й у вивченні проблем, пов'язаних із їх зменшенням. Тому облік повинен бути пов'язаний з усіма аспектами виробництва: видобутком сировини, складом і якістю продукції, загальним рівнем виробничих технологій.

2. *Єдність організації* – ухвалення програм обліку відходів на рівні окремих виробництв і підприємства в цілому із врахуванням локальних та загальних цілей.

3. *Взаємозв'язок економічної й екологічної сфер.* Рішення у сфері екологічного управління повинні сполучатися із фінансовою оцінкою заходів.

Для того, щоб усунути недоліки, які притаманні екологічній звітності, у т.ч. і звітності з відходів, пропонуємо на рівні кожного підприємства складати екологічний баланс, який схематично відображав би основні потоки сировини, продукції, з одного боку, і з іншого – обсяги відходів у кількісному і вартісному вираженні.

Застосування екологічного балансу на підприємствах, що працюють у різних галузях, дозволяв би знаходити причини неефективного управління ресурсами, прогнозувати майбутній розвиток і приймати екологічно обґрунтовані управлінські рішення. Форма екологічного балансу подана у таблиці 1.

Екологічний баланс

Статті	Попередній рік		Звітний рік		Стаття	Попередній рік		Звітний рік	
	к-ть	сума грн.	к-ть	Сума грн.		к-ть	Сума грн.	к-ть	Сума грн.
<i>1. Ресурси</i>					<i>1. Забруднювачі</i>				
					1.1. Повітря				
					1.2. Води				
					1.3. Відходи: промислові токсичні небезпечні				
					Всього				
Всього 1-й розділ					Всього 1-й розділ				
<i>2. Продукція</i>					<i>2. Витрати на екологію</i>				
Всього 2-й розділ					Всього 2-й розділ				
БАЛАНС					БАЛАНС				

Головною метою такого балансу є створення гнучкого інструменту управління відходами усередині підприємства. Використання екологічного балансу на підприємстві дає такі можливості:

- систематично контролювати екологічні аспекти діяльності з відходами й аналізувати критичні ситуації;
- формулювати цілі екологічної політики відходів і розробляти технології маловідходного виробництва для конкретних видів діяльності;
- обробляти інформацію про відходи для включення її в екологічний звіт;
- інформувати всі зацікавлені сторони про обсяги утворених відходів і їх вплив на стан навколишнього середовища.

Таким чином, розглянута система бухгалтерського управлінського обліку, яка стосується діяльності підприємства, що має справу з відходами, їх облік і відображення у звітності надають широкі можливості використання інформації не тільки самими підприємствами, але й зовнішніми її користувачами. Така система обліку є сполучною ланкою між екологічним управлінням і традиційними процедурами ухвалення управлінських рішень відносно відходів.